

ERKEKLERİN BAKIŞ AÇISIYLA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ:

KADIN VE ERKEK OLMANIN DEĞERİ

Emine ÖZMETE*

Melek ZUBAROĞLU YANARDAĞ**

ÖZ

Bu araştırma, erkeklerin, “toplumsal cinsiyet rolleri” ile ilgili tutumlarını ölçmek ve değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Bu çalışma kapsamında Ankara ilindeki 18-65 yaş aralığında olan toplam 780 erkek ile görüşülmüştür. Araştırma, genel tarama modeline uygun yapılmış ve katılımcılara, demografik bilgilerini öğrenme amaçlı bir anket formu ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Zeyneloğlu ve Terzioğlu(2011) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği; Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü ve Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan erkeklerin yaklaşık yarısı (yüzde 46,8) 26-45 yaş aralığındadır. Erkeklerin yarısının evli olduğu (yüzde 51,8), yaklaşık yarısının çocuk sahibi olduğu(yüzde 49,0), çoğunluğunun (yüzde 67,6) bir işte çalışmakta olduğu, büyük bir çoğunluğunun da (yüzde77,4) lise ve üzerinde bir eğitim düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Erkeklerin en yüksek ortalama puanı Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeğinden(Ort:3,81), en düşük ortalama puanı ise Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeğinden aldıkları(Ort:2,28) görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Eşitlikçi Tutumlar, Geleneksel Tutumlar.

THE MALE PERSPECTIVE ON GENDER ROLES: THE VALUE OF BEING A MALE OR A FEMALE

ABSTRACT

This research was conducted to measure and evaluate Turkish men’s attitudes toward gender roles. The sample consisted of 780 men between 18-65 ages living in Ankara. In this research general scanning model was used as a method and demographic information form and Gender Roles Attitude Scale, which was developed by Zeyneloğlu and Terzioğlu (2011) was used. This scale consists of Egalitarian Gender Roles, Female Gender Roles, Marriage Gender Roles, Traditional Gender Roles and Male Gender Roles subscales. About half of the men (46.8%) was between ages of 26-45. A half of the participants was married(51.8%), about a half had children (49.0%) most of them (67.6%) had a job and the majority (77.4%) had high school education and higher degrees. According to the demographic variables and the subscale scores there were many statistically significant results. It was seen that men got the highest mean score from the Egalitarian Gender Role Subscale and they got the lowest mean score from the Marriage Gender Role Subscale.

Key Words: Sex, Gender Roles, Egalitarian Attitudes, Traditional Attitudes.

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak kadın ve erkek olmaktan ayrı olarak, kadın ve erkek cinsiyetlerine yönelik toplum tarafından yüklenen rol ve sorumluluklara işaret eder. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun kültürel değerleri ve normları doğrultusunda şekillenmektedir. Ann Oakley’in 1972 yılında *Sex, Gender, Society* isimli eserinde ilk defa kullandığı ve böylelikle sosyolojiye dâhil olan “toplumsal cinsiyet” kavramı, erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal açıdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Vatandaş, 2007: 31). Ann Oakley, yukarıda adı geçen kitabında; “*Kadının ve erkeğin farklı olduğunu herkes bilir. Ancak bu bilginin altında esas bir tedirginlik vardır: Onlar nasıl farklıdır? Bu farklılığın genişliği ve kapsamı nedir? Erkek ya da*

* Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Prof. Dr., eozmete@yahoo.com

** Hacettepe Üniversitesi Beytepe Hastanesi, Psikolojik Danışma Birimi, ezgimlk@gmail.com

kadın olarak davranmak neden önemlidir ve toplumda nasıl karşılanır? İlk sorular bireylerin gerçekleri ile ilgilidir. Son soru ise bir değer sorusudur” demektedir. Oakley, toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetin ötesinde bir kültür ögesi olduğunu ve sosyal sınıflamayı erillik/dışılık üzerinden açıkladığını belirtir (Oakley, 1972: 16). Hesselbart’ın cinsiyet rolleri açısından gerçekler ve idealler arasındaki çatışmayı anlattığı çalışmasında; cinsiyet rollerinin “doğuştan-nature” mı var olduğu ya da sonradan “yetiştirme-nurture” sürecinde mi kazanıldığı tartışılmaktadır. Kadının toplumda işbirliğine açık, duyarlı yapısı ile yetiştirmeye dayalı rolü öne çıkarken; erkeğin genelde baskın, girişken, daha agresif ve güçlükler ile başa çıkabilen bir model oluşturmasının nedeni sorgulanmaktadır. Çünkü cinsiyetler arasındaki algılanan bu farklılıktan ortaya çıkan toplumsal statü erkekler amaçlara ulaşmada etkili olan araç rolleri, liderlik rollerini yükleyerek, toplumun önemli görülen sosyal, ekonomik ve politik organizasyonlarında daha aktif hale gelmelerine olanak tanımaktadır. Diğer yandan cinsiyetler arasında algılanan farklılık kadına ise bakım ve yetiştirme rolünü yüklemektedir. Bu farklılığın oluşması birçok çalışmada kadının “üreme rolü’ne dayandırılmaktadır. Bu yaklaşım cinsiyet rollerinin doğuştan tabiat gereği var olduğu görüşünü ortaya koymaktadır. Oysa toplum içinde yetiştirilme/sosyalizasyon sürecinde cinsiyet rollerinin eşitlikçi tutumları içeren ideal biçime göre şekillendirilmesinin gerekliliği ve önemi açıktır (Hesselbart, 1981: 570-575). Bu makalede erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları; böylece kadın ve erkek olmanın değeri erkeğin bakış açısıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet, kadınlar ile erkekler arasındaki fiziksel farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir (Demirbilek, 2007: 12-27; Marshall, 1999: 98). Cinsiyet rollerine toplumsal bakış açısı özellikle geleneksel toplumlarda pek çok yönü ile kadınların aleyhine cinsiyet eşitsizliğini beslemektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenerek; aile içinde; çocuk bakımı, ev işçiliği, yaşlı ve hasta bakımı gibi birçok rolün kadına yüklenmesi, erkeğin iş yaşamına ve sosyal alanlara dâhil olabilmesi, evde erkeğin söz sahibi olması ve kadının yok sayılması cinsiyet eşitsizliklerinin en çekirdekdeki durumunu göstermektedir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 yılı verilerine göre hane içinde; yemek yapma, ütü, çamaşır, temizlik, alışveriş vb. tüm işler çoğunlukla kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Erkekler ise bakım-onarım, aylık faturaların ödenmesi gibi işlerle ilgilenmektedirler. Aynı çalışmada çocuk bakımının da yüzde 90 oranında kadın(anne) tarafından yapıldığı belirtilmektedir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2011: 238-239). Ayrıca araştırmaya katılanların yüzde 58,6’sı kadınların asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtmiştir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2011: 284). Bu geleneksel rol anlayışı, kadınların genellikle ev dışındaki aktif yaşama katılımlarını engellemekte ya da kadın işgücüne katıldığında bile onu “iki vardiya(hem işte hem evde)” çalışan bir birey konumuna sokmaktadır.

Inglehart ve Norris’in Cinsiyet Eşitliği Ölçeği’ni kullanarak yaptıkları bir çalışmaya göre Türkiye, 60 ülke arasında 48. sıradadır (Esmer, 2012: 113). Bu sonuç cinsiyet eşitliği açısından Türkiye’nin oldukça geride kaldığını düşündürmektedir. Özellikle kadının çalışma yaşamından uzak kalması, bu konudaki politika ve teşviklerin oldukça yetersiz olması, bunun yanında bu konuda toplumun bilinçlendirilmemesi eşitsizliğin sürekliliğine neden olmaktadır. Esmer tarafından 2012 yılında oluşturulan Türkiye Değerler Atlasının bazı çarpıcı bulguları incelenecek olursa; “Türkiye’de henüz okul çağında olmayan bir çocuk, annesi çalışırsa bundan zarar görür” ifadesine katılma oranının Türkiye için yüzde 80 olduğu belirtilmiştir. Bu oran Danimarka’da yüzde 9, İsveç ve Norveç’te yüzde 20, Almanya’da ise yüzde 50 olarak bulunmuştur. Benzer bir ifade olarak; bir ülkede işsizlik varsa erkeğe öncelik verilmesi gerektiği düşüncesini onaylayanlar Türkiye’de yüzde 60 iken Danimarka’da yüzde 2, Almanya’da yüzde 15, Yunanistan’da ise yüzde 33 dolaylarındadır (Esmer, 2012: 118-119). Belirtilen ifadeler

açısından Türkiye’de geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini destekleyen bir bakışın mevcut olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların belirlenmesi için kapsamlı ölçeklere ve araştırmalara ihtiyaç duyulduğu gerçektir. Cinsiyet rollerini belirlemede kullanılan en eski ölçme araçlarından biri Sandra L. Bem tarafından geliştirilen (1981); Bem Cinsiyet Rolü Envanteridir (BCRE). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rollerini içeren yapılar hakkında bilgi vermektedir. Ölçek bu yönüyle geleneksel ve eşitlikçi tutumlarla ilgili ipuçlarını da açıklamaktadır. Ickes ve Barnes’in 1978 yılında yaptıkları bir çalışmada, ideal (eşitlikçi) bakıştan oldukça uzak olan geleneksel kadın ve erkek rolleri arasındaki etkileşimi ortaya çıkardıkları anlaşılmaktadır (Ickes, 1993: 71-85). Ickes ve Barnes yaptıkları çalışmada, Bem’in sınıflamalarından yararlanmışlardır. Türkiye’de, Zeyneloğlu’nun “Ankara’da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları” konulu tez çalışmasında bir ölçek geliştirilmiştir. Tezin “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”nin geliştirilmesi ile ilgili bölümü yanı sıra Zeyneloğlu ve Terzioğlu tarafından hazırlanan “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri” konulu makalede de yer alan ölçek “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” dir. Ölçek; eşitlikçi cinsiyet, kadın cinsiyet, evlilikte cinsiyet, geleneksel cinsiyet ve erkek cinsiyet rolleri ile ilgili tutumları ortaya koymaktadır. Türkiye’de yalnızca erkeklerin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarını ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır, bu nedenle yapılan bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, erkeğin bakış açısı ile toplumsal cinsiyet rollerini ve böylece toplumda erkeklerin hem kadına hem de erkeğe atfettikleri değeri belirlemek amacı ile yürütülmüştür. Araştırmanın alt amaçları:

- “- Yaş gruplarına göre erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini ilişkin tutumlarını belirlemek,
- Medeni duruma göre erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini ilişkin tutumlarını belirlemek,
- Öğrenim düzeylerine göre erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini ilişkin tutumlarını belirlemek,
- Çocuk sahibi olma durumuna göre erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini ilişkin tutumlarını belirlemek” şeklinde oluşturulmuştur.

YÖNTEM

Bu araştırmanın genel olarak amacı; erkeklerin “toplumsal cinsiyet rolleri” ile ilgili tutumlarını ortaya koymaktır. Böylece erkeklerin, cinsiyet eşitliği konusundaki tutumları; erkek bakış açısı ile ailede ve toplumda kadın ya da erkek olmanın değeri açıklanacaktır.

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde tam yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formu iki temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm bireyleri tanıttığı demografik bilgileri elde etmeyi amaçlamaktadır. İkinci bölümde ise “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği(TCRTÖ) yer almaktadır. Form, pilot çalışma kapsamında ön deneme yapmak amacıyla 20 deneğe uygulanmış ve soruların anlaşılabilirliği ve kapsamı test edilmiştir. Ön denemeden sonra soru formuna son şekli verilerek uygulama aşaması başlamıştır. Deneklere karşılıklı görüşme tekniği ile görüşme formu uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde yaşayan erkekler oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminde ise Ankara'nın farklı ilçelerinde(Yenimahalle, Mamak, Altındağ, Çankaya, Etimesgut) bulunan ve 18-65 yaş aralığındaki erkekler yer almaktadır. Katılımcılar rastgele seçilmiş ve araştırmaya yalnızca gönüllülerin katılımı sağlanmıştır. Toplam 780 anketin değerlendirildiği araştırmada; katılımcılara genellikle iş yerlerinde ulaşılmıştır. Ankara'nın farklı illerden göç alan bir büyükşehir olduğu dikkate alındığında; farklı kültürel geçmişe sahip erkeklerin toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarının geneli yansıtılabileceği düşünülmektedir.

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Demografik Bilgiler		N	%
Yaş Grubu	25 yaş ve altı	272	34,9
	26-45 yaş	365	46,8
	46 yaş ve üstü	143	18,3
Medeni Durum	Evli	404	51,8
	Bekâr	303	38,8
	Boşanmış	43	5,5
	Eşini Kayb.	10	1,3
	Partneri Var	20	2,6
Yerleşim Yeri	İl Merkezi	457	58,6
	İlçe Merkezi	190	24,4
	Kasaba	36	4,6
	Köy	97	12,4
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Var	382	49,0
	Yok	388	49,7
	Cevapsız	10	1,3
	İşçi	164	21,0
	Memur	57	7,3
	Uz. Meslek Gr.	63	8,1
	Öğretmen	20	2,6
Meslek	Sağlık Çlş.	17	2,2
	Özel Sektör Çlş.	125	16,0
	Serbest Çlş.	69	8,8
	Emekli	60	7,7
	Diğer	172	22,1
	Cevapsız	33	4,2
Çalışma Durumu	Çalışıyor	527	67,6
	Çalışmıyor	253	32,4

Öğrenim Düzeyi	İlkokul	96	12,3
	Ortaokul	80	10,3
	Lise	219	28,1
	Üniversite	353	45,3
	Yüksek L.	27	3,5
	Doktora	5	0,6
	Evet	437	56,0
Aylık Gelirden Memnuniyet	Hayır	126	16,2
	Kısmen	203	26,0
	Cevapsız	14	1,8
Toplam		780	100

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak kullanılan soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya katılan erkeklerin demografik bilgilerini belirlemeyi amaçlayan 22 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde Zeyneloğlu ve Terzioğlu(2011) tarafından geliştirilen ve kullanım izni alınan ‘‘Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği(TCRTÖ) yer almaktadır. Ölçek, ‘‘kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, tamamen katılıyorum’’ seçeneklerini içeren beş düzeyli puanlamanın bulunduğu Likert tipi bir ölçektir. Araştırmaya katılanların ölçekten alabilecekleri maksimum puan 190, minimum puan ise 38’ dir. Ölçekten alınan en yüksek değer katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduklarını en düşük değer ise geleneksel tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Ölçekte toplumsal cinsiyet rolleri; eşitlikçi cinsiyet rolü (8 madde), kadın cinsiyet rolü (8 madde) , evlilikte cinsiyet rolü (8 madde), geleneksel cinsiyet rolü (8 madde), erkek cinsiyet rolü (6 madde) olmak üzere beş boyutta incelenmektedir. Zeyneloğlu ve Terzioğlu(2011) yaptıkları araştırmada ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için hesapladıkları Cronbach Alpha değerini 0,92 olarak bulmuşlardır. Aynı ölçeği kendi araştırmalarında kullanan Öngen ve Aytaç (2013), bu değeri 0,89 olarak belirlemişlerdir.

Tablo 2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizi

Boyutlar	Ort.	Ort.*	Ort**	C. Alpha	C. Alpha*	C. Alpha**
Eşitlikçi Cins. R.	3,81	4,39	3,84	0,77	0,78	0,74
Kadın Cins. R.	3,05	3,58	3,62	0,90	0,80	0,75
Evlilikte Cins. R.	2,28	4,41	3,63	0,53	0,78	0,70
Geleneksel Cins. R.	3,14	3,64	3,76	0,70	0,78	0,68
Erkek Cins. R.	2,44	4,02	29,1	0,72	0,72	0,63
Ölçek Toplam	2,97	4,01	3,86	0,74	0,92	0,89

* : Zeyneloğlu & Terzioğlu (2011)’nun araştırmasından çıkan değerler.

** : Öngen & Aytaç (2013)’ın araştırmasından çıkan değerler.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin 780 erkek katılımcıya uygulandığı bu araştırmanın Cronbach Alpha değeri 0.74, madde puan ortalaması 2,97’ dir. Alt

ölçeklerde bu değerler sırasıyla; Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği için; 0,77 ve 3,81, Kadın Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği için; 0,90 ve 3,05, Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği için; 0,53 ve 2,28, Geleneksel Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği için; 0,70 ve 3,14, Erkek Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği için; 0,72 ve 2,44 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Bu sonuçlar TCRTÖ'nin bu araştırma için geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 18.0 paket yazılım programıyla bilgisayara aktarılmış ve değerlendirilmiştir. TCRTÖ puanlarının yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi, çocuk sahibi olma durumu gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizlerle incelenmiştir.

Tablo 3. Yaşa Göre Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutumları

Alt Ölçekler		N	Sıra Ort.	X ²	P	Anlamlı Fark
Eşitlikçi Cins. R.	25 yaş ve altı	272	391,15	,600	,741	-
	26-45 yaş	365	385,33			
	46 yaş ve üstü	143	402,45			
	Toplam	780				
Kadın Cins. R.	25 yaş ve altı	272	430,06	13,220	,001*	A-B
	26-45 yaş	365	372,47			
	46 yaş ve üstü	143	361,27			
	Toplam	780				
Evlilikte Cins. R.	25 yaş ve altı	272	392,98	,743	,690	-
	26-45 yaş	365	383,98			
	46 yaş ve üstü	143	402,43			
	Toplam	780				
Geleneksel Cins. R.	25 yaş ve altı	272	405,72	2,034	,362	-
	26-45 yaş	365	384,55			
	46 yaş ve üstü	143	376,75			
	Toplam	780				
Erkek Cins. R.	25 yaş ve altı	272	404,05	1,646	,439	-
	26-45 yaş	365	385,49			
	46 yaş ve üstü	143	377,52			
	Toplam	780				

*P<0,05

BULGULAR

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırmada bulgular; “Erkekleri Tanıtıcı Demografik Bilgiler” ve “Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları” başlıkları altında verilmiştir.

Erkekleri Tanıtıcı Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan erkeklerin yüzde 46,8'i 26-45 yaş aralığında, yüzde 34,9'u 25 yaş ve altında, yüzde 18,3'ü ise 46 yaş ve üzerindedir. Erkeklerin yüzde 51,8'i evli, yüzde 38,8'i bekâr, yüzde 5,5'i boşanmış, yüzde 1,3'ü eşini kaybetmiştir. Partneri bulunanların oranı yüzde 2,6'dır. Araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı(yüzde 49) çocuk sahibidir ve büyük bir çoğunluğu (yüzde 77,4) lise ve üzerinde eğitim düzeyine sahiptir. Erkeklerin yüzde 21'inin işçi olarak çalıştıkları, yüzde 16'sının özel sektörde çalıştıkları, yüzde 8,1' inin uzman meslek grubuna dâhil oldukları, yüzde 7,3'ün memur oldukları, yüzde 7,7'sinin ise emekli oldukları bulunmuştur (Tablo 1).

Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada TCRÖ toplam puanı ortalaması 113,10 olarak bulunmuştur. En yüksek puanın maksimum 190, en düşük puanın minimum 38 olabildiği düşünüldüğünde araştırmaya katılan erkeklerin tutumlarının orta düzeyde olumlu(eşitlikçi ve geleneksel tutum arasında) olduğu söylenebilir. Zeyneloğlu ve Terzioğlu(2011) tarafından yapılan analizde bu puan 152,48 bulunmuştu. Bu araştırmada 18- 65 yaş grubundaki yalnızca erkekler uygulandığı dikkate alındığında hem yaş aralığının genişliği hem de yalnızca tek cinsiyet olması TCRÖ puanının düşük olma nedenini açıklamaktadır. Zeyneloğlu ve Terzioğlu(2011)'nun araştırmasındaki yüksek puanın örneklem grubu(üniversite öğrencileri) ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Aynı zamanda bu araştırmada TCRÖ toplam ve alt boyutları için elde edilen Cronbach Alpha değerlerinin aynı ölçeği kullanan Zeyneloğlu ve Terzioğlu ile Öngen ve Aytaç tarafından bulunan değerlerden düşük olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2). Bunun nedeninin diğer araştırma örneklemelerinin üniversite öğrencileri ile sınırlı olması ve kız öğrencilere de yer verilmesiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada; erkeklerin en yüksek puanı Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeğinden aldıkları(3,81), en düşük puanı ise Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeğinden aldıkları(2,28) görülmektedir. Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeğinden 5 üzerinden alınan 3.81 puanı nispeten diğer ölçeklere göre en yüksek olsa da toplumsal cinsiyet eşitliği açısından beklenen düzeyde yüksek olmadığı açıktır. Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği; çocuk sahibi olmaya birlikte karar verme, iş yaşamında kadın ve erkek için eşit ücret, dul kadının yalnız yaşayabilmesi, boşanma sonrası malların eşit paylaşımı, ev işlerinin paylaşılması... gibi maddeleri içermektedir. Bu konularda erkeklerin diğer alt boyutlara göre daha çok eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları sonucu çıkmaktadır. En düşük puanın ortaya çıktığı Evlilikte Cinsiyet rolü alt ölçeği ise; aldatmanın normal karşılanması, evde erkeğin her dediğinin yerine getirilmesi, kadın anne olamıyorsa yeni bir kadınla evlenebilme, bir erkeğin eşinin hayatı ile ilgili karar alabilmesi, doğum kontrolünün kadının kontrolünde olması... gibi maddeleri içermektedir. Bu konularda da erkeklerin geleneksel (eşitlikçi olmayan) bir tutuma sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 2).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet algıları yaş gruplarına göre incelendiğinde; 25 ve daha küçük yaştaki genç erkeklerin kadın cinsiyet rolleri ile ilgili büyük yaştakilere göre(26-45 yaş grubu ve 46 yaş ve üzeri yaş grubu) daha eşitlikçi tutumlar içinde oldukları görülmektedir (Tablo 3).

Türkiye Değerler Atlasında da (Esmer, 2012); bireylerin yaşları ilerledikçe eşitlikçi söylemin azaldığı görülmektedir. Örneğin "Ailenin reisi erkek olmalıdır" ifadesine katılanların oranının; 15-24 yaş aralığında yüzde 67, 25-34 yaş aralığında yüzde 76, 35-46 yaş aralığında yüzde 79 ve 50 yaş üzerinde yüzde 80 olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Medeni Duruma Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutumlar

Alt Ölçekler		N	Sıra Ort.	X2	P	Anlamlı Fark
Eşitlikçi Cins. R.	Evli	404	382,23			
	Bekâr	303	393,05	4,912	,296	
	Boşanmış	43	411,00			-
	Eşini Kaybetmiş	10	362,70			
	Partneri Var	20	488,65			
	Toplam	780				
Kadın Cins. R.	Evli	404	362,47			
	Bekâr	303	428,53	15,661	,004*	A-B
	Boşanmış	43	390,42			
	Eşini Kaybetmiş	10	337,35			
	Partneri Var	20	407,40			
	Toplam	780				
Evlilikte Cins. R.	Evli	404	405,09			
	Bekâr	303	371,89			
	Boşanmış	43	408,33	7,225	,124	-
	Eşini Kaybetmiş	10	264,95			
	Partneri Var	20	402,03			
	Toplam	780				
Geleneksel Cins. R.	Evli	404	393,62			
	Bekâr	303	393,71			
	Boşanmış	43	378,40			
	Eşini Kaybetmiş	10	270,00	3,386	,495	-
	Partneri Var	20	365,15			
	Toplam	780				
Erkek Cins. R.	Evli	404	389,45			
	Bekâr	303	389,88			
	Boşanmış	43	414,88	1,141	,888	-
	Eşini Kaybetmiş	10	416,85			
	Partneri Var	20	355,43			
	Toplam	780				

*P<0,05

Erkeklerin medeni durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları incelendiğinde; bekâr erkeklerin kadın cinsiyet rolleri ile ilgili evli olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları, kadın cinsiyet rolleri açısından evli erkeklerin daha

geleneksel, bekâr erkek ise daha eşitlikçi bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Kadın Cinsiyet Rollerini Alt Ölçeği; kadınların evlilik sonrasında cinsel birliktelik yaşamayı gerektirdiği, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazandıktan sonra yalnız yaşayabilmesi, kadınların gece yalnız dışarı çıkabilmesi, kadınların yalnızca kadın doktor tarafından muayene edilmesi, kadının temel görevinin annelik olması... gibi maddeleri içermektedir. Bu sonuç araştırmaya katılan bekâr erkeklerin evli erkeklere göre daha eşitlikçi bir tutum içinde olduklarını açıklamaktadır (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrenim Düzeyine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları

	Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	P
Eşitlikçi Cins. R.	Lise ve altı	395	344,25	135970,0	57760,0	-5,825	,000*
	Üniversite ve üstü	385	437,97	168620,0			
Kadın Cins. R.	Lise ve altı	395	364,42	143945,5	65735,5	-3,286	,001*
	Üniversite ve üstü	385	417,26	160644,5			
Evlilikte Cins. R.	Lise ve altı	395	446,51	176370,5	53914,5	-7,050	,000*
	Üniversite ve üstü	385	333,04	128219,5			
Geleneksel Cins. R.	Lise ve altı	395	433,84	171368,0	58917,0	-5,450	,000*
	Üniversite ve üstü	385	346,03	133222,0			
Erkek Cins. R.	Lise ve altı	395	427,49	168858,5	61426,5	-	,000*
	Üniversite ve üstü	385	352,55	135731,5		4,655	

*P<0,05

Öğrenim düzeyinin erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile ilişkili olup olmadığını belirlemek için yapılan analizde; üniversite ve daha yüksek öğrenim düzeyine sahip erkeklerin Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ve Kadın Cinsiyet Rolü alt ölçeklerinde lise ve daha az öğrenim düzeyine sahip erkeklere oranla anlamlı şekilde yüksek puanlar aldıkları; bu ölçeklerde daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Evlilikte Cinsiyet, Geleneksel Cinsiyet ve Erkek Cinsiyet Rollerini alt ölçeklerinde ise; lise ve daha az düzeydeki öğrenim düzeyine sahip erkeklerin anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları; diğer bir deyişle bu erkeklerin belirtilen alt faktörlerle ilgili daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmüştür (Tablo 5).

Esmer(2012) tarafından oluşturulan Türkiye Değerler Atlasının bulgularına göre Türkiye’de genel olarak öğrenim düzeyi arttıkça cinsiyetler arasında eşitlikçi söylemlerin de arttığı belirlenmiştir. Atlasta belirtildiği üzere; Türkiye’de “Ailenin reisi erkek olmalıdır” ifadesine katılma oranı diplomasız katılımcılar arasında yüzde 87, ilkökul mezunlarında yüzde 81, ortaokul ve lise mezunlarında yüzde 73 ve üniversite mezunlarında yüzde 63’tür. Benzer bir durum “Kadın her zaman kocasına itaat etmelidir” ifadesinde de görülmektedir. Bu ifadeye katılanların oranı öğrenim düzeyi arttıkça azalmaktadır.

Tablo 6. Çocuk Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutumlar

	Çocuk Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	U	Z	P
Eşitlikçi Cins. R.	Var	382	384,95	147049,5	73896,5	-,069	,945
	Yok	388	386,05	149785,5			
Kadın Cins. R.	Var	382	357,13	136422,5	63269,5	-3,5244	,000*
	Yok	388	413,43	160412,5			
Evlilikte Cins. R.	Var	382	389,07	148624,5	72744,5	-,443	,658
	Yok	388	381,99	148210,5			
Geleneksel Cins. R.	Var	382	384,51	146882,5	73729,5	-,123	,902
	Yok	388	386,48	149952,5			
Erkek Cins. R.	Var	382	381,54	145746,5	725593,5	-,492	,623
	Yok	388	389,40	151088,5			

*P<0,05

Çocuk sahibi olma durumuna göre erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelenmiş; çocuğu bulunmayan erkeklerin, kadın cinsiyet rolleri açısından çocuğu bulunanlardan anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur. Böylece çocuğu bulunmayan erkeklerin toplumsal cinsiyet açısından daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları anlaşılmaktadır (Tablo 6).

SONUÇ

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmada, 780 erkek katılımcıya ulaşılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara 5 alt ölçekten oluşan; Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada toplam ölçek ortalama puanının 190 üzerinden 113,10 olduğu; alt ölçeklerde en yüksek ortalama puanın Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt ölçeğinden, en düşük ortalama puanın ise Evlilikte Cinsiyet Rolü alt ölçeğinden alındığı ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının yanı sıra, erkeklerin kadına verdikleri değeri ve kadını toplumda konumlandıkları yeri de belirlemektedir.

Bu araştırmada, genç yaşta olan erkeklerin daha ileri yaşta olanlara kıyasla; bekâr olanların evlilere kıyasla; öğrenim düzeyi yüksek olanların diğer öğrenim düzeyinde olanlara kıyasla; çocuk sahibi olmayanların, çocuk sahibi olanlara kıyasla daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri saptanmıştır. Diğer yandan lise ve daha alt öğrenim düzeyine sahip erkeklerin Evlilikte Cinsiyet, Geleneksel Cinsiyet ve Erkek Cinsiyet Rollerini alt ölçeklerinden daha yüksek puan almış olmaları dikkat çekicidir. Bu sonuçlar evlilikle birlikte bir eş ve çocuk sahibi olan bir erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini algılamada daha da gelenekselleştiğini ve hem kendisinin hem de kadının daha geleneksel bir algı ile toplumda yer alması gerektiğine inandığını açıklamaktadır. Böylece kadınlara ve erkeklere verdiği önem geleneksel değerler çerçevesinde şekillenmektedir. Bu da yaş ilerledikçe ve öğrenim düzeyi düştükçe erkeğin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri algısından uzaklaşması hem aile içinde hem de toplumda güç ve otorite elde etmek, kontrolü sağlamak için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları benimsediğinin bir göstergesi olabilmektedir. Utomo ve arkadaşları(2012) tarafından Avustralya'da okul çağındaki çocukların(6 ve 12. sınıflar) toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada özellikle erkek çocuklarda

geleneksel tutumların ağırlıklı olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan çocuklar arasında; "Erkeklerin görevi evin gelirini elde etme(aile reisliği), kadınların görevi ise ev ve aile bakımındır" ifadesine 6. sınıf erkek öğrencilerin yüzde 92,1 oranında, 12. sınıf öğrencilerinin ise yüzde 83,4 oranında katıldıkları kızlarda ise bu oranın sırasıyla 92,7 ve 76,3 olduğu görülmüştür. Benzer olarak, "Erkek aynı zamanda ev işlerine de katılmalıdır" ifadesine katılanların oranının 6. sınıfa giden erkeklerde yüzde 38,4, 12. sınıfa giden erkeklerde ise yüzde 64,2 olduğu, kız öğrencilerde ise bu oranların sırasıyla yüzde 42,8 ve yüzde 71,5 olduğu görülmüştür. Ayrıca Öngen ve Aytaç'ın(2013) üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını inceledikleri araştırmada da erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha geleneksel tutumlar içinde oldukları bulunmuştur. Zeyneloğlu ve Terzioğlu'nun (2011) araştırmasında "bir kadın çocuk doğuruyorsa daha değerli kabul edilir" (4.74) cümlesi en yüksek ortalama puanı almıştır. "Bir kadın cinsel deneyimi evlendikten sonra yaşamalıdır" cümlesi ise en düşük ortalama puanı (2.64) alan yargıdır.

Bu araştırmada erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi, çocuk sahibi olma durumu gibi değişkenler açısından anlamlı düzeylerde farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili erkekler arasında yaygın bir kanaatin olmadığını değişken bir algının olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumda kadının statüsünün iyileştirilmesine yönelik hem uluslararası sözleşmelere ilişkin taahhütler, hem de hukuk ve yasalar açısından düzenlemeler kadının özellikle haklarının korunması ve kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılması açısından önemlidir. Ancak toplumda yazılı olmayan kurallara ilişkin uygulamalar kadının yaşamını geleneksel olarak da biçimlendirebilmektedir. Bu nedenle kadının eğitime ve sağlığına yapılacak olan yatırımlar, çalışma yaşamında haklarının korunmasına ilişkin düzenlemeler, birey(kadın) ve aile odaklı sosyal politikaların oluşturulması önemli ve önceliklidir. Bunun yanı sıra bu araştırmada da konu edilen erkeklerin, sahip oldukları değerler ve bu değerlerde oluşacak eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri bağlamındaki değişim, kadının hem aile içindeki hem de toplumdaki statüsünün belirlenmesi açısından önemlidir. Erkeklerin değerlerindeki bu değişim, kadının mikro ve makro düzeyde sosyal sorunlarına çözüm üretilebilmesi için önemli adımlardan biri olarak görülmelidir.

Araştırmadan çıkan sonuçlar da göstermektedir ki; toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi bakışın ideal düzeylere taşınması gerekmektedir. Bu amaçla mikro ve makro düzeyde toplumdaki bireylerin eşitlikçi cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının geliştirilebilmesi için;

- Mahallelerde çok amaçlı olarak kurulacak sosyal hizmet merkezleri ve toplum merkezlerinde kadınlar ve erkekler için konuyla ilgili eğitimlerin planlanarak farkındalığın artırılması,

- Özel teknikler(bilişsel davranışçı metot, drama, role-play...) kullanılarak uygulanacak birey ve gruplara yönelik psiko-sosyal destek çalışmaları ile cinsiyet rollerine ilişkin olumsuz tutumların değiştirilmesine yönelik fırsatlar oluşturulması,

- Çocuklara yönelik özellikle oyuncak ve tekstil ürünlerinin cinsiyet eşitliğini sağlama duyarlılığı yaratacak şekilde tasarlanması,

- Okullarda cinsiyet ayrımcılığının olumsuz yönlerine dikkat çeken bir müfredata yer verilmesi, ders kitaplarının cinsiyet eşitliği açısından revize edilmesi,

- Kadını hem aile yaşamında hem de iş yaşamında destekleyecek politikaların ve uygulamaların teşvik edilmesi,

- Kadının sosyal ve siyasal yaşamda temsilinin artırılabilmesi için gerekli politikaların ve fırsatların sağlanması,

- Televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarında yayınlanan yayınlarda eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin işlenmesi ve destekleyici kamu spotlarının yayınlanması gerekli görülmektedir.

Bir toplumda kadının güçlendirilmesi için insani, sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerine tam katılımının sağlanması; kadın hakları konusunda farkındalığın sağlanarak bu hakların hukuksal düzenlemelerle desteklenmesi oldukça önemlidir. Bu anlamda toplumda kadının statüsünün iyileştirilmesi için gereken çabaların gösterilmesi tüm kurum ve kuruluşların hedefi olmalıdır. Bu bağlamda uygun düzenlemelerin yapılması bütüncül olarak kalkınmayı destekleyecektir.

KAYNAKÇA

- BEM, S., L. (1981). *Bem Sex-Role Inventory: Professional Manual*, Consulting Psychologists Press: Palo Alto, CA.
- DEMİRBILEK, S. (2007). "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, S. 44 (511), s. 12-27.
- ESMER, Y. (2012). Türkiye Değerler Atlası. Erişim Bağlantısı ve Tarihi: https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012-12.08.2015.
- HESELBART, S. (1981). "An Evaluation of Sex Role Theories: the Clash Between Idealism and Reality", in NA - *Advances in Consumer Research*, Kent B. Monroe, Ann Abor Eds. MI: Association for Consumer Research, S. 08, s. 570-575.
- ICKES, W. (1993). "Traditional Gender Roles: Do They Make and Then Break Our Relationship?", *Journal of Social Issues*, S.49(3), s. 71-85.
- ICKES, W. & BARNES, R. D. (1978). "Boys and Girls Together-and alienated: On Enacting Streotyped Sex Roles in Mind-Sex Dyads", *Journal of Personality and Social Psychology*, S. 36, s. 669-683.
- MARSHALL, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akınhay & Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yay., Ankara.
- OAKLEY, A. (1972). *Sex, Gender, Society*. Maurice Temple Smith Ltd, s.16.
- ÖNGEN, B., AYTAÇ, S. (2013). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi", *Sosyoloji Konferansları*, S.48, s. 1-18.
- TÜİK(2011). Aile Yapısı Araştırması. Erişim Bağlantısı ve Tarihi: <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin-aile-yapisi-arastirmasi-20111.pdf> - 12.08.2015.
- UTOMO, A., UTOMO, I. D., Reimondos A.& Mcdonald P. (2012). "Attitutes to Gender Roles Among School Students", *Australian National University Gender and Reproductive Health Study Policy Brief*, S. 7.
- VATANDAŞ, C. (2007). "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", *Sosyoloji Konferansları*, S. 35, s. 29-56.
- ZEYNELOĞLU, S. & TERZİOĞLU F. (2011). "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 40, s. 409-420.